

**MAXSUS FANLARNI MASOFADAN O‘QITISH METODINI
QO‘LLASHNING OB‘EKTIV ASOSLARI, AFZALLIKLARI VA
MUAMMOLARI**

Po‘latov Sarvar Mustafoyevich,

Ro‘ziyeva Nazira Ochilovna

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali*

Asosiy tayanch tushuncha va atamalar: axborot qabul qilish, tahliliy fikrlash, insonga xos individual xususiyatlar, introvert, ekstrovert, o‘qitish piramidasi, interaktiv metodlar, motivatsiya, prinsip, pedagogik qonuniyatlar, masofadan o‘qitish.

Taraqqiyot tufayli hayotimizga kompyuter, internetning kirib kelishi, o‘qish, o‘rganishning muhim metodi sifatida masofadan o‘qitishni shakllanishiga, rivojlanib borishiga olib keldi. Yoshlarning chuqur bilim, malaka, ko‘nikmaga ega bo‘lishga ehtiyojlarini qondirishi mumkin bo‘lgan yuqori malakali professor-o‘qituvchilar bilan ta‘minlangan bilim maskanlarining markazda va yirik shakarlarda joylashgani masofadan o‘qitish tadbirlarining vujudga kelishiga turtki berdi.

Hayotda shunday kategoriyadagi kishilar borki, ular o‘z bilimlarini oshirishga tinmay izlanishga ehtiyoj sezadilar. Lekin uni amalga oshirish uchun an‘anaviy ta‘lim tizimi xizmatlaridan foydalanishga imkoniyatlari yo‘q. Ular uchun eng qulayi o‘z xizmat vazifalarini bajargan holda malakalarini oshirishdir. Bunday ehtiyojni masofadan o‘qitish yordamida qondirish mumkin.

Masofadan o‘qitishni qulayligi shundaki, undan barcha aholi qatlamlari foydalanishi mumkin. Masofadan (distansion) o‘qitish talabani mustaqil bilim olishga asoslangan ta‘lim jarayonini yangicha tashkil etishdir. Ta‘lim olish jarayoni, muhiti shu bilan xarakterlanadiki, bilim olayotganlar o‘qituvchidan vaqt va masofa jihatidan ajralgan holda, uzoqda, lekin telekommunikasiya vositalari yordamida dialog olib borish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Masofadan o‘qitish o‘quv materialini xatlar, topshiriqlar yoki audiovizual vositalar orqali mustaqil o‘rganishdir.

Masofadan o‘qitish o‘ziga xos qator afzalliklarga ega bo‘lib, ular quyidagilardir:

1. Saboq olayotganlar an‘anaviy o‘qishga o‘xshab ma‘ruza, seminar darslarga muntazam qatnashmaydilar. Ular o‘rganayotgan fanini, kursini o‘zlashtirishi uchun, mutaxassislik bo‘yicha zarur bilimlarni olishga qancha vaqt zarur bo‘lsa, shuncha o‘qiydi.

2. O‘qish jarayonini ishlab chiqarishdan ajralmagan holda, kasbiy faoliyat bilan birgalikda olib borish mumkin.

3. Respublikamizning eng chekka hududlarida yashayotganlar ham yurtimiz va chet ellik eng taniqli professor-o‘qituvchi olimlardan saboq olish, jahonning mashhur kutubxonalari fondidagi noyob asarlar bilan tanishish imkoniga ega bo‘ladilar. Undan tashqari o‘qitish har ikki tomon uchun qulay vaqtda, sur‘atda, kelishilgan holda olib borilishi mumkin.

4. Masofadan o‘qitish keng yoyilgan mamlakatlar tajribasi, hisob-kitoblari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy ta’lim tizimiga qaraganda bu 50 foizgacha arzonga tushadi.

Xarajatlarni pasaytirishga o‘quv xonalari, texnik vositalardan samarali foydalanish, o‘quv materiallarini konsentratsiyasi va unifikatsiyasi orqali erishiladi. Shubhasiz, ana shu afzalliklarni hisobga olgan holda respublikamizda ham keyingi paytlarda masofadan o‘qitishni yo‘lga qo‘yishga katta e’tibor qaratilmoqda. Lekin masofadan o‘qitishni respublikamiz miqyosida joriy etish biz xohlaganimizdek tezda amalga oshirilishi qiyin. Sababi, qator muammolar mavjudki, ularni yechmay turib, qo‘yilgan maqsadga erishib bo‘lmaydi. Eng avvalo, masofadan o‘qitishni tashkil etish uchun muvofiq ravishda infratuzilmani yaratishni talab qiladi. Zarur miqdorda dasturlar bilan kompyuterlarga ega bo‘lib, ularni umumiy tarmoqqa ulashni tashkil etish kerak. Masofadan o‘qitish yangi informatsion texnologiya, kompyuter, audio, videotexnika, telekommunikatsiya vositalari tizimini talab qiladi, uni shakllantirib, xizmat ko‘rsatishni yo‘lga qo‘yish lozim.

Virtual axborotdan foydalanmoqchi bo‘lganlar uchun kutubxona fondlari kompakt disklar, muvofiq ravishda kataloglar bilan ta’minlash, ularni umumiy tarmoqqa birlashtirish zarur. O‘quv adabiyotlarining elektron variantlarini kompleks tarzda tayyorlanishiga ahamiyat berish zarur. Fanlar, kurslar bo‘yicha ta’lim mazmuni davlat ta’lim standartlari talablariga mos o‘quv komplekslarini yaratish lozim. Bu holda o‘quv qo‘llanmadar, qo‘llanmalar o‘rganilayotgan fan bo‘yicha masala, mashq, testlar, glossariy, o‘z-o‘zini tekshirish uchun savol-javoblar, ko‘rgazmali qurollar hozirlanishi, o‘quv metodik to‘plamlarning elektron variantlari yaratilishiga ahamiyat berish zarur.

Iqtisodiy fanlarni o‘rganish ancha murakkab bo‘lib, o‘rganuvchidan kuchli iroda va sabr-toqat, tinimsiz izlanishni, o‘z ustida ishlashni talab qiladi.

Ma’lumotlar, dalillar o‘zgarishi qanday natijaga olib kelishi, ular asosida to‘g‘ri xulosa chiqarishni bilish maxsus fanlarning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Maxsus yo‘nalish bo‘yicha bilim olayotgan yoshlar uchun, ayniqsa,

pedagogikanini, avvalo, pedagogik nazariyasini chuqur o'rganish muhim ahamiyatga ega. Pedagogik nazariyasi, boshqa pedagogik fanlarni masofadan o'qitish uchun zarur elektron o'quv o'quv qo'llanmalari, qo'llanma, uslubiy adabiyotlar tayyorlaganda buni albatta hisobga olish zarur. Lekin hali ana shu talablarga javob beradigan o'quv, uslubiy adabiyotlar yaratilganicha yo'q. Ularni yaratish mashaqqatli mehnatni, vaqtni talab qiladi.

Bundan tashqari, masofadan o'qitish o'qishni xohlaganlardan o'z ustida tinimsiz ishlash, o'z vaqtini to'g'ri tashkil etish, ma'lum darajada boshlang'ich bilim va ko'nikmaga ega bo'lishni talab qiladi. Bunga, albatta, katta miqdordagi mablag', vaqt, mehnat zarur.

Qo'yilgan maqsadni qisqa muddatda amalga oshirish uchun esa, talabalarga dastlabki bilim beruvchi, o'quv adabiyotlari kompleksini tayyorlovchi professor-o'qituvchilardan boshlab, masofadan o'qitishni tashkil qilishga mas'ul yuqori boshqaruv bo'g'inlari vakillarigacha o'z ishlariga mas'uliyat bilan yondashishlari talab qilinadi. Bu yerda yana bir narsani unutmaslik kerakki, talaba bilan o'qituvchi o'rtasidagi jonli muloqotni o'z o'rni bor, uni hech narsa bosa olmaydi. Masofadan o'qitish texnologiyasi ko'p miqdordagi talabalarga mo'ljallangan. Agarda ularning soni kam bo'lsa, sarfxarajatlarni oshib ketishiga olib keladi.

Takrorlash va munozara uchun savollar:

1. Axborot qanday tarzda qabul qilinsa, uni eslab qolish darajasi eng yuqori bo'ladi? Buning sababi nimada deb o'ylaysiz?
2. O'quv jarayonini tashkil qilishda qanday qiyinchiliklar bo'lishi mumkin?
3. Turli metodlarni qo'llab dars o'tishning ijobiy tomonlari ko'pligiga qaramay, nima sababdan hali ham turli interaktiv metodlarni qo'llash talab darajasida emas?
4. An'anaviy dars o'tish metodi bilan talabalarni faolligini oshiruvchi (interaktiv) metodlar qaysi jihatlari bilan farqlanadi?
5. Dars o'tishning asosiy metodlarini sanab bering. Ularni qisqacha tafsilotini ayta olasizmi?
6. Dars o'tish metodlarini qanday mezonlarga ko'ra tanlaganimiz ma'qul?
7. Dars o'tish metodlarini tanlash osonmi?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi" PF-5847-son sonli [Farmoni](#). 8 oktyabr, 2019 y.
2. B.To'xliyev, Maxsus fanlarni o'qitush uslubiyati. T.: O'qituvchi. 2008.

3. S. Mavlonov, J.To‘rayeva Pedagogika. – T.: O‘qituvchi 2001.
4. S.Po‘latov, Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi. Toshkent, Zuxra Baraka biznes MChJ. 2023 y.
5. B.Ziyamammedov Pedagogika –T.: O‘qituvchi 2000.
6. G.M.Xusanova Maxsus fanlarni o‘qitish metodikasi. Samarqand. 2019.
7. J.Xusanboyev, X.Sariboyev Pedagogika. Fan 2006.
8. N.Xujayev, D.Tojiboyeva Maxsus fanlarni o‘qitush uslubiyati. T.: Fan. 2012.

